

Stanisław Włodarczyk

"Chrystologia Ewangelii św. Jana", Stanisław Mędała, Kraków 1993 : [recenzja]

Collectanea Theologica 64/3, 185-186

1994

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

tekstem biblijnym a jego ustną interpretacją, dające dobre rozeznanie o egzegezie, leksykografii i gramatyce rabinicznej), *The Meaning of 'ORAYETA in the Babylonian Talmud* (analiza aramejskiego terminu oznaczającego zarówno Pięcioksiąg Mojżesza jak i Torę spoza Pięcioksięgu), *The Mishnah as Oral Torah: A Reconsideration* (relacja Miszny do Tory spisanej oraz jej natura i specyfika). Książkę zamykają bardzo przydatne indeksy: miejsc biblijnych, rabinicznych i innych cytowanych źródeł starożytnych (mezopot., anatol., ugar., kanan.), indeks analizowanych pojęć oraz indeks autorów.

Nie trudno zauważyć, że w pierwszej części książki chodzi o wydobyć aktualności i znamion biblijnego spojrzenia na kobietę, zaś w części trzeciej mamy rozważania na temat fundamentalnych koncepcji judaizmu dotyczące Objawienia oraz roli egzegezy biblijnej w religii żydowskiej. Autor świadomie zmierza do przełamania tego, co ocenia jako krzywdzące judaizm stereotypy. Jeden to pogląd, że egzegeza rabiniczna, taka jaką znajdujemy np. w midraszach, stanowi wypaczenie zawartego w Biblii Hebrajskiej Słowa Bożego. Drugi to ocena rabinicznego traktowania Tory ustnej jako środka, za pomocą którego rabini doprowadzili Żydów do zastąpienia przykazań Bożych przepisami ludzkimi. Gruber podkreśla, że sposób przedstawiania tych tematów ma ogromne konsekwencje nie tylko dla poznawania i objaśniania Biblii, lecz i dla postępów nawiązanego w naszych czasach dialogu chrześcijańsko-judaistycznego. Cytuje opinię, którą wyraził prof. Robert L. Wilk e n, że „jedyną drogę do zmiany negatywnego spojrzenia, które wielu chrześcijan posiada na współczesny judaizm stanowi zmiana ich zapatrywań na judaizm starożytny” (s. XII). Trudno odmówić temu spostrzeżeniu racji.

Ważna książka Grubera powinna być przyswojona przez polskich biblistów, bo wiele schematów, jakie usiłuje zmienić autor, istnieje także i u nas. Ocena, czy i na ile Gruber potrafi się z nimi uporać zależy od zapoznania się z tokiem jego myślenia i argumentacją oraz od krytycznej oceny, równie sumiennej jak rozważania Grubera.

Książkę z ideą macierzyństwa Bożego w tytule autor dedykował swoim pięciorgu dzieciom. Niedługo po jej opublikowaniu zmarła żona prof. M. I. Grubera, a na nim spoczął obowiązek zastąpienia dzieciom matki. W tej sytuacji jego rozważania o macierzyństwie Boga nabywają nowej głębi i znaczenia.

ks. Waldemar Chrostowski, Warszawa

Stanisław MĘDALA CM, *Chrystologia Ewangelii św. Jana*, Kraków 1993, ss. 400.

Biblijstka polska wzbogaciła się w dziedzinie chrystologii Ewangelii św. Jana o niezwykle wartościową pracę ks. S. M ę d a l i, jednego z najbardziej znanych polskich specjalistów od czwartej Ewangelii. Autor podejmując taki problem musiał zapoznać się z niezwykle bogatą literaturą, aby stworzyć swoją własną wizję i podejście do chrystologii Ewangelii św. Jana. Zaznacza wyraźnie we wstępie, że „zasadniczy problem, jaki staje przed nami przy odczytywaniu chrystologii Janowej, nie polega na konfrontacji dawniejszych ujęć z badaniami naszych czasów, ale na znalezieniu takiego punktu widzenia, który pozwoliłby w pełni objąć myśl chrystologiczną czwartej Ewangelii, oraz zastosowaniu takiej metody, która pomogłaby wyjaśnić ją w jej historycznym i teologicznym kontekście” (s. 5).

Autor stosuje metodę kontekstualną, która jest kombinacją analizy retorycznej i literackiej albo łączeniem metod diachronicznych z metodami synchronicznymi. Badając różne poziomy znaczeń: literacki, teologiczny, historyczny i hermeneutyczny, autor zwraca uwagę nie tylko na to, co w tekście zostało powiedziane, ale także jak to zostało powiedziane i dlaczego. Aby cel ten osiągnąć, opiera się na tradycyjnej analizie filologicznej i literackiej, a kiedy zachodzi potrzeba posługuje się metodą semiotycznej analizy tekstu. Ponieważ tekst czwartej Ewangelii nawiązuje do różnych tradycji chrystologicznych bazujących na różnych koncepcjach mesjańskich i na różnych pojęciach w środowisku hellenistycznym, autor zwraca uwagę na odniesienia pozatekstowe. Mając przed sobą ogrom problemów, a chcąc rozgraniczyć swoje własne spojrzenie na chrystologię Janową od innych aktualnie proponowanych orientacji, dzieli pracę na dwie części.

W pierwszej części zatytułowanej *Orientacje chrystologii Janowej w egzegezie współczesnej* (s. 15-102), autor wskazuje na różne metody i szkoły egzegetyczne, aby przyjrzeć się ich

wynikom badań, by móc je uzupełnić lub skorygować. Te różne szkoły i systemy teologiczne prowadzą do bardzo zróżnicowanych kierunków w interpretacji chrystologii Janowej. Stąd chcąc metodycznie oddzielić ujęcia zależne od metody badań od ujęć zależnych od założeń teologicznych, autor konsekwentnie w pierwszych trzech rozdziałach zwraca uwagę na metody badań przedstawiając w pierwszym rozdziale podejścia do chrystologii Janowej na tle badań podłoża historyczno-religijnego (s. 15-36). W rozdziale drugim podaje ujęcia rozwoju chrystologii Janowej, ukazując nowe spojrzenia na źródła czwartej Ewangelii i etapy jej redakcji (s. 36-52), w trzecim rozdziale podejmuje badania struktury czwartej Ewangelii, które prowadzą go do stwierdzenia, że mimo prostoty i pewnej jednorodności jest to dzieło bardzo złożone, a zatem złożona jest jego chrystologia (s. 52-71). W czwartym jakby odrębnym rozdziale zwraca uwagę na problemy hermeneutyczne w chrystologii Janowej (s. 72-102).

Uwzględniając wyniki współczesnych badań naukowych o organicznym powiązaniu tekstu czwartej Ewangelii z życiem i rozwojem wspólnoty kościelnej, w drugiej części pracy pt. *Jedność i różnorodność chrystologii Janowej*, autor podejmuje się bardzo trudnego ale istotnego problemu dla poprawnego zrozumienia teje chrystologii, mianowicie spojrzenia na wypowiedzi chrystologiczne czwartej Ewangelii poprzez pryzmat recepcji i rozwoju wiary chrystologicznej odbitej w samym tekście. Stąd przedmiotem pierwszego rozdziału będzie forma tradycji Janowej i okoliczności jej pisemnego sformułowania, implikacje chrystologiczne literackich i retorycznych aspektów czwartej Ewangelii, tematy chrystologiczne tradycji Janowej i ich rozwinięcie w czwartej Ewangelii, przeznaczenie i chrystologiczny cel czwartej Ewangelii (s. 103-148).

Drugi rozdział (s. 149-193) został poświęcony wyznaniu wiary i jego ekspozycji w prologu (J 1,1-18), ponieważ według aktualnych badań chrystologii w czwartej Ewangelii interpretacja Janowego wyznania wiary najwyraźniej występuje w prologu. Następne rozdziały – trzeci i czwarty mają za zadanie zweryfikować, w jakim stopniu i dlaczego interpretacja wiary chrystologicznej podana w prologu oraz jej tło historyczne pojawia się w tekstach narracyjnych, gdzie formalnie prezentuje swoje poglądy ewangelista. Rodzi się dalszy problem, dlaczego i w jakim stopniu ta interpretacja wiary chrystologicznej podana w prologu pojawia się w wypowiedziach Jezusa, które formalnie stanowią rozwinięcie myśli podanej w J 1,18. Stąd piąty rozdział poświęca autor chrystologii w dialogach Jezusa (s. 294-315), Jego mowach (s. 315-341) i tzw. modlitwie arcykapłańskiej (s. 341-350).

Praca ks. S. Mę d a l i ukazała możliwie pełny obraz chrystologii czwartej Ewangelii, jaki wynika z aktualnego stanu badań tego dzieła zarówno na płaszczyźnie literackiej jak i teologicznej w kontekście historycznym, więcej, wniosła nowe próby podejść i rozwiązań, jak podział materiału na opowiadania i świadectwa, podział wypowiedzi Jezusa na dialogi i mowy Jezusa, wskazanie form i schematów narracyjnych w bardzo złożonych tekstach, jak J 9; J 11. W sumie jest to praca napisana dla biblistów i profesjonalnych teologów językiem fachowym, stąd może być mniej dostępna nawet dla studentów teologii – przynajmniej pierwszych lat studiów.

ks. Stanisław Włodarczyk, Częstochowa

Eberhard SCHOCKENHOFF i Peter WALTER (Hg.), *Dogma und Glaube. Bausteine für eine theologische Erkenntnislehre. Festschrift für Bischof Walter Kasper*, Matthias-Grünewald-Verlag, Mainz 1993, ss. 334.

Urodzony 5 marca 1933 r. bp Walter K a s p e r obchodził właśnie swoje 60 urodziny. Z tej okazji – zgodnie z przyjętym w Niemczech zwyczajem – dwaj jego byli uczniowie, którzy pisali swe prace habilitacyjne pod jego kierunkiem, a obecnie pracują już jako profesorowie teologii moralnej (E. S c h o c k e n h o f f) na uniwersytecie w Ratysbonie oraz teologii dogmatycznej (P. W a l t e r) na uniwersytecie we Freiburgu, wydali dosyć skromną – jak na taką uroczystość – pozycję książkową, złożoną z opracowań kilkunastu profesorów niemieckich: kolegów i uczniów Jubilata. Przed omówieniem jej treści warto zwrócić uwagę na bardzo cenny dodatek bibliograficzny, sporządzony przez osobistego sekretarza księdza Biskupa, J. D r u m m a, zawierający wszystkie drukowane prace W. K a s p e r a w liczbie 498, ułożone w porządku chronologicznym, nazwy czasopism, z którymi współpracował